

REY CAVALLER

EPISODI HISTÓRICH-NOVELESCH

DE LA VIDA DE JAUME I 'L CONQUISTADOR.

Aytant com lo mon dur se dirá lo
bo Rey En Jaume Daragó.

MUNTANER.

EU Nostre Senyor, que tot ho disposa ab in-
mellorable, si á voltas amagada, previsió,
havía resolt que 'l gran Rey, encara no cum-
plerts los vint anys d' edat, testificás ja sa
valensa en lo més honorable fet.

Posar l' esperit y 'l vigorós poder al servey de la com-
batuda ignocencia,—gaya y bellament simbolisada en ser
de dona, y de dona principal,—era propi y era condigne
del soberá que jamay sabé mostrar l' esquena al enamich
per més que fos pregat d' evitarlo. ¹

Lo qui tenía glorificada ja sa primerenca valentía en

¹ ZURITA. «Anales de Aragon.» Cap. 28, fol. 149.

fets d'armas com los de Selgua, d'Alveró y de Cotaneda, debía acreditar la magnanimitat de son cor y la dreturera forsa de sa voluntat en prova de la mellor lley. Lo qui acabava de conseguir protestas d'acatament per part de sos perseguïdors arrepentits, en los cimats d'Alcalá, anava á mostrar quàn justament aquellas y altres de tan incondicionals ne mereixía.

Sapiau avans cóm s'esdevingué la ocasió de que 'l rey Jaume assolís la perfecta gloria de que parlarvos desitjo.

I

En lo mateix any de gracia de la naixensa del gran Rey, ó sia en 1208, ¹ restituhia l'ánima al Criador lo comte d'Urgell N' Armengol VIII ² famós per la gloriosa antiguitat de son llinatge—cardel comte de Barcelona 'n Borrell II li pervenia 'l comtat—³ famós per sa devota pietat may endarrerida ⁴ y malaventurat per no deixar fill qu' heretés sos dominis.

Mort lo cavaller y havent quedat de la familia estatuhida per ell sóls una tendra filleta, ⁵ haguerau vist cóm los terratinents y masovers—especialment los més envellits—s'escometian y, ab ulls plorosos, feyan recordansa de

¹ «De las varias fechas que indica el mismo don Jaime en su Historia y de otros testimonios auténticos, se deduce que su nacimiento fué el 1.º de febrero de 1208. (Nota al cap. IV de la Crónica del Rey traduhida per En Mariano Flotats y N' Antoni de Bofarull.)

² Fill d'altre Armengol anomenat de Valencia, y undécim comte d'Urgell.

³ Es ben sabut, diu M. de Tourtoulon en lo cap. VII, Llib. primer de sa entusiasta obra «Historie de Jacme I le Conquerant» qu' Armengol, segon fill del comte de Barcelona Borrell II, havia obtingut lo comtat d'Urgell per part de la successió paterna... Lo domini del comtat restá en successió mascle fins á N' Armengol VIII.

⁴ Entr' altres obras pías, fou la més senyalada la d'edificació d'una bona part del claustre del monestir de Poblet que, durant la vida del Comte, edificá N' Anfós I d'Aragó, comte de Barcelona. («Historia de los Condes de Urgel,» escrita por Don Diego Monfar y Sors. Cap. LIV, p. 430.)

⁵ Lo comte tenía una germana que Diego Monfar, en sa prenomada Historia, (tomo IX de la «Coleccion de documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón») anomena *Marquesa*, y Tourtoulon *Milagro*.—Aquesta germana 's maridá ab En Pons, vescomte d'Ager y de Cabrera, y quedá nombrada substituta de la filla d'Armengol VIII en lo testament qu' aquest otorgá, aixís com á n' ella la deixá substituhida per En Guillem de Cardona.

las virtuts dels antichs senyors, per singular estima al darrer d' ells, relatantne, ab actes de valiment, altres de passadors, mes que 'l sentiment, sosmogut per la fi del Comte, deixondia y multiplicava y posava en tal manera de relleu, que la gent mateixa s' admirava de recordarlas ab tanta claretat y justesa.

No 'ls aconhortava 'l pensar que 'l sagrat Representant de la mare Esglesia, 'l sant Pare, havia sigut nombrat successor del Comte en la meytat justa de la ciutat de Valladolid, dependencia dels Estats Urgellenchs, ab encàrrech de vetllar per la fidel execució del testament d' aquell. Preveyan, ab previsió més intensa que la que animá al malastruch Armengol, que las disposicions d' aquest serian vil y desaforadament atacadas pèl fill de sa germana nomenada Marquesa. Veyan en lo descendent d' En Pons de Cabrera al net d' aquell qui aconsellá á son cosí la mort del Arquebisbe de Tarragona, En Bernat de Vilademuls: hi veyan al mal conseller y no hi veyan al penadit que reedificá, en expiació de sa culpa, lo monestir de S. Salvador de Breda.

¡Tant pot en l' ánima de qui bé estima lo vibrejar del dolor per la persona estimada! La desgracia es pèls homes fets com un mestre expert pera la gent de pochs anys: se val de tot son poder per' avivar las més preuadas facultats del esperit.

Y no foren sòls lós moradors d' aquellas terras los qui evidenciaren llur tristesa: cada partió, cada arbre y fins cada fulla semblá que sentís la pérdua del senyor. Lo vent de la vesprada pareixía dur en sas alas planys d' anyoransa y veus de funestíssim presagi, que cuidavan gebrar lo cor.

¡Gents y naturalesa no 's planyian sense rahó! Havian vist, ja en vida del d' Urgell, al fort Guerau, vescomte d' Ager y de Cabrera, fiturar cent y cent voltas lo comtat de N' Armengol ab satánica rialleta d' enveja y de goig segur de saciarse l' endemá. Podian respondre d' haverlo sorprés vagatiu per un y altre endret, com ombra fatídica de malvestat y d' afront.

Mes los negres designis del Vescomte no havian de triomfar seguidament després de finat lo d' Urgell. La viuda d' aquest, la galan Elvira, comtesa de Subirats, aixís en la durada de sa viudesa, com després de maridarse ab En Guillem de Cervera, tingué prou natural fortaleza y prou ajuda del cel pera resistir ambicions y oposarse á indignas avinensas. Posada ab sa filla Aurembiaix al protectorat del rey Pere II d' Aragó, somriguéli la confiança de veure un jorn á sa filla esposa del infant En Jaume. Refiada en la noblesa del monarca nomenat *Católich*, la donació que li feu del comtat no fou l' abdicació indigna d' un dret, ans la ferma penyora d' una proteccio honrosa y fecunda. Segura de la perfecta justicia que la mantenía senyora y majora primer, y usufructuaria més tart, ¿cóm podia tórcer son bras ni doblegar son cap? Era mare. Mes la infidelitat de Balaguer, d' Agramunt y de Linyola, que no la estemordí, la feu previsor. No cedí al Rey lo domini directe del comtat, pera esserne recompensada ab la donació dels castells de Ciurana y de Serós, qual domini ningú vindria á pledejarli; ni menys pèls 5,000 morabatins que 'l senyor Rey, en sagrat document, prometé entregarli 'l senyalat dia de Nostra Senyora de Febrer: cedí per la fermansa que 'l noble monarca regnant li feu en escriptura, tan sagrada com l' antecedent, de jequir salvats los drets de la filla Aurembiaix, la qual, no esposant ab lo príncep, pogués reivindicarlos ab seguretats de victoria ¹.

Sóls vuyt anys, empero, fou sostinguda la resistencia. Morí en 1220 la Comtesa ² y la filla única de N' Armengol, la gentil y desvalguda Aurembiaix, á mercé dels perseguidors implacables del comtat, prest se trobá despos-

¹ Passá tot aixó (traduhim d' En Monfar, que copia los dos documents citats en lo cap. LV, p. 44 de sa «Historia») á Lleyda, á 2 de las kalendas de Novembre del any de la Encarnació 1209.

² Fou donada sepultura á son cos en lo monestir de S. Hilari de Lleyda, segons uns, y segons altres, en una capella del monestir de Poblet.—Monfar descriu lo bondadós y caritatiu esperit de la viuda de N' Armengol VIII, ab repetidas y ezemplars mostrás que li han proporcionadas la lectura de documents varis.

sehida d' ell com de galanía 'ls jardinals després d' un desfet de pedregada.

Aquell antich casal, qu' en vida dels pares l' havia protejida contra las furias del mon, passá, ab totas las pertenencias, á mans del implacable Guerau de Cabrera, sens altra rahó que la oposada á tota rahó: la de la forsa.

¡Traydoria vil y miserable la que persegueix la vida del just, amatenta á rebejarse en sas despullas! May s' acaba la nissaga dels juheus que cuytan á véndres la túnica del Just espirant, ab prou roséch de impaciencia al viu de l' ánima, com si la mort pogués desdirse de sa feyna. Apar que, quant mes amorós es l' esguart de la víctima, més s' esferaheix lo dels butxins. Y la vía del crim jamay es planera: lo que hi cau, en compte d' aturarse en sech, va rodolant, rodolant com possehit de desvari. Era arrivada pèl vescomte Guerau l' hora de revenjarse de la guerra que, temps passat, li declará 'l rey Pere vencentlo y empresonantlo després de vensut.

La verginal donzella contava pochs anys, quan sentí la plena ditxa d' ésser aymada. La llum de la esperansa aclarí alashoras sos ulls y penetrá cor endins;... mes ay! lo cel volía subjectarla á nous y tristíssims embats de la sort, avans de redimirla. Al cap de breu temps de unida en matrimoni al cavaller Álvaro Perez, hagué de separarse d' ell per causa de parentiu, restant aixís órfana del amor d' espós y del amor de fills, puix ni un n' hagué del casament infortunat.

Dias, mesos y anys passáren, sens que á la jove enviudada pervingués ni un alé de la justicia de qu' era tan mereixedora. ¿Cóm obtíndrela d' un rey com En Pere II que, després de mil y mil dispendis, en las darrerías de son regnat y de sa vida sóls procurá dirigir sas forsas al mitjorn de la Fransa pera combatre al enamich que debía llevarli la existencia?

Ay! aquell monarca no era ja 'l preínclit vencedor en las Navas de Tolosa, hont lo sol de la cristiandat feu pondre, amarada en dol, la mitja lluna; no era aquell in-

vencible paladí que lluytant contra 'ls Cabreras, senyorejá la ciutat de Balaguer y sos castells, ab altres pobles y fortalesas del comtat d' Urgell, com la de Llorens, que s' escau á mitjan lleuga del castell de Balaguer, per la banda d' Orient, y que avuy encara enmiralla sas tristas parets en la corrent del Segre; no era aquell qu' ensenyá á estar á dret ab la comtesa Elvira al noble rebel·lat, forçantlo á capitular quan, arracerat lo Comte ab sa muller y fills en la sobredita fortaleza, no tingué esma pera cumplir sa promesa de defensarse y resistir. Lo qui pres, fou oprobiosament conduhit á la ciutat de Jaca en poder de Felip de Bascos, com ho sigué la sua gent al castell de Loarre; lo qui, orfe de llibertat y d' amichs (fins d' aquells en qui més voluntat y confiança posadas tenia), tremolá com la fulla al arbre y s' esgarrifá de s' audacia, ja que no de sa vilesa; lo qui, per orde d' un poder qu' ell havia desobehit, intentant trepitjarlo, entregá á N' Huch de Torroja y al senescal de Catalunya En Guillem Ramon de Moncada los forts de Montsoniu, Patania, Finestres, Montmagastre, —tots de lo del seu,— y fins lo que duya un nom per ell sempre ostentat en lloch segon, lo d' Ager, verificant eixa entrega en fermansa d' estar á justicia per la Comtesa, segons plagués al senyor Rey, y convenint en la paga eventual de 700 morabatins en or, per rahó de guarda, ó en l' arrumament de las prenomenadas fortalesas: l' home vensut, punit y humiliat, ara s' aixecava prepotent y venjatiu com torrentada impetuosa que té fam de maror.

Cinch anys trascorregueren, morí 'l rey Católich y debades fou, llavoras, somniar en *justicia* qu' havia de pervindre del tendre infant combatut pèls qui més adictes debian mostrárseli: combatut per lo propi germá de son avi, En Sanxo, de Provensa, y pèl de son pare 'N Ferran; combatut per nobles catalans tan poderosos com los obcecats Cardonas y altres cent que no veyan en il·lur príncep y llegítim senyor la imatge de la Divinitat, sinó l' igual ó l' inferior á qui 's pot dictar lley, imposar acataments y forsar tal volta á vassallatje. Si la noblesa,

mort En Pere I de Catalunya, se convertí tantost arréu en inquiet y revoltós aixam de vils passions; si, entregat cada noble á son albir y sentintse rey dins del regnat, los sentiments de justicia sóls apareixen brillants en lo cel, com las estrellas, y com aquestas llunyans dels homes; si no hi havia á Catalunya nobles capassos de oposarse al furt comés per En Guerau de Cabrera, y eixos nobles eran superiors al Rey adolescent, ¿quina confiança podia alimentar la malastruga comtesa Aurembiaix? No hi há desgracia que no sia niu de discordias entre 'ls qui la sofreixen, y la derrota de Muret avivá antigas parcialitats y 'n causá de novas y ja feréstegas de naixement: parcialitats que feyan perillar la vida de nostra antiga nacionalitat, la qual, segons parer de gent docta, no caigué per amor del patriotisme dels pobles y de la descentralisació feudal. La terra sotraquejada 's mostrava infecunda; lo patrimoni reyal anoreat, y las rentas y guanys de la Corona á mercé d' alarbs y juheus,—fins mancava al hereu d' ella 'l sustent del cos, com li mancava 'l de l' ánima: la llibertat. Sí: la llibertat li fou negada, mentre visqué baix la guarda y tutela del matador de son pare, lo comte Simó de Monfort; mentre del poder d' aquest no fou desentés per reclamació dels barons aragonesos y manament del Pare de la cristiandad Ignocenci III, que no pogueren més consentir que 'l Rey, jurat en Corts, seguís en lo castell de Carcassona ¹ tancat ab son cosí 'l comte 'n Ramon Berenguer de Provensa ².

Ja 'us he indicat, empero, qu' un dia,—dia memorable en la patria historia,—los porta-estandarts de la lluyta contra 'l jove Rey demanaren, y no debades, pietat al Conquistador. Sapiáu cóm s' esdevingué. No reposéu encara, que curta será aquesta narració, puix ja 'm friso y debeu vosaltres també sentir anhel per' arribar al bo de la histo-

¹ Aixís ho assegura lo baró de Tourtoulon. Lafuente diu en lo castell de Monzó.

² Hi permanesqué baix la inmediata custodia del mestre del Temple 'N Guillem de Monredon.

ria: la restitució del comtat á la gentil filla de N' Armen-
gol VIII.

Esquýas lo Rey,—segons ell mateix conta ab llenguat-
je que vèssa perfumats encisos, ¹ —á Pertusa, quan los
rebel-lats, á saber: l' Infant reyal, En Guillem de Monca-
da y Don Pere Cornel, passáren á la ciutat de Huesca á
tractar d' avinensa, mostrant als de la vila llur penadi-
ment, ansiosos de que 'l monarca 'n fós sabedor. Y 'n si-
gué, de fet, y la gent de son Conçell participá de la in-
mensa joia que li emboniqué l' ánima com emboniqueix
lo cálzer d' una flor l' alegre plor de la serena matinal.
Los missatjers parláren de conveni, y 'l Rey se conformá
en comparéixer al ras de la serra alacantina acompanyat
de sis ó set de sos fidels, aixís com los arrepenitits cavallers
en igual número compareixerían. Puix lo desitj dels avans
contraris era rahonar com rahonan los vassalls á llur na-
tural senyor, ² l' esforsat monarca comparegué á la cita
bategantli 'l pit d' entussiasme ab lo convenciment de que
may príncep ni rey de la terra havia representat, ab més
motiu de goig, la patria regida per ell. Per ço, sí, per ço
hi acorregué disposat á totas las dolcesas de l' eterniment
y de la fraternitat; hi assistí donant gracias al cel que li
permetía ésser, á la vegada, rey digne y home generós.

Acompanyat d' En Ramon Folch y En Guillem de
Cardona (retornat á bona via), de Don Ato de Foces y d'
altres quatre cavallers nobles y d' alt llinatge, rebé á son
oncle En Ferran, á En Guillem de Moncada, á Don Pere
Cornel y altres no menys nobles si menys renomats cava-
llers ³, y 'ls resultats de la magna entrevista, grat sia á
Deu, no foren altres que 'ls de primerament assegurarlos
lo Rey *conquistador de voluntats* (previ conçell de sos
prohoms adictes), qu' acceptava 'l bon desitj per esmena y

¹ Cap. XXXIII de la «Crónica» del Rey.

² Cap. XXIII de la mat.

³ Lo Rey deixa de singularisarlos, alegant no 's recorda de llurs noms. (V. cap. precitat).—Nos abstenim de detallar aquella entrevista, puix ho fa 'l Rey ab la bella y encisadora veritat que li es propia, traslladant íntegrament los parlaments ó discursos pronunciats.

acullia novament en s' amistat y gracia als qui l' havian guerrejat, y l' acoblarse després los nobles d' abduas parts ab la rialla als llabis, los brassos extesos y 'ls cors afa-nyosos d' esplayarse en altres cors.

¿Quí duptará ja de que 'l rey qu' aixís obrava podia gaudirse d' haver santificada sa dignitat reyal? ¿Quí duptará de que l' ánima d' En Jaume era tan bella y tan cavallerosa, com gentil la figura que descriu la verídica ploma d' En Bernat Desclot? ¹ ¿Y quí estranyará que 'ls ulls de la comtesa Aurembiaix endressessen llurs miradas envers lo soli reyal, y que la fe en l' esdevenidor se possessionás de tota ella y serenás son rostre? Semblava un infantó de cabellera d' ángel guáy tant embadalit lo vermell sol quan naix; mes aixís com lo fillet no es conscient de que 'l gran cercle enrojít que deixa mirarse al trench d' auba será, al cap d' horas, l' astre candent que vessará llum y escalf, la infortunada Comtesa, al aturar sa vista en lo jove monarca, hi vegé, próxim y esplendent, l' esclat del sol de mitjdía.

¿Durá gayre sa gojosa espera?—Dèu volent, ara ho sabréu de cert.

II.

Recullida vivía la infortunada comtesa Aurembiaix en lo monestir de S. Hilari de Lleyda, fundat per sa pia mare l' any de gracia 1204 y situat extramurs de la ciutat ² *posada en altura* ³ que, lliure d' alarbs desde

¹ No trascribim semblant descripció per ésser prou coneguda.

² La escriptura de fundació, qu' encara 's conseeva, va firmada per lo bisbe diocesá En Gombalt de Camporells, l' arquebisbe de Tarragona En Ramon Rocaberti y 'ls comtes d' Urgell N' Armengol y Na Elvira. («Espanya Sagrada» continuada per la Academia de la Historia; t. XLVII, t. LXXXV. «De la Santa Iglesia de Lérida en su estado moderno» por el Dr. D. Pedro Sainz de Baranda.—Mad. 1850.—) El año 1220, diu Feliu de la Peña («Anales de Cataluña»: t. II, lib. XI, cap. VII p. 31) con autoridad del pontífice Honorio III, por sus bulas dadas eu Viterbo á los ídus de mayo 1220, indictione 8, se fundó el convento de Bernardas de Lérida, consagrado á San Hilario, etc.

Lo convent fou arrunat completament l' any 1707, durant la guerra de Successió.

³ Tal es lo valor etimológich del mot *Ilerda*.

1149¹ en que fou redimida y cristianada per lo sant comte de Barcelona 'N Ramon Berenguer, formava part dels dominis que á la Comtesa espectavan. Com llar de casa forta, irradiava pau y calma á redós seu. Cada jorn novas y valiosas gents venian á poblarla, y ja una riolera multitut, un viu artigueig de casas se veyá de cara al Segre que, per llevant y part de mitjdia, besa 'ls murs, mentre que la vida y l' animació brollavan també de la falda y de més amunt del racés de la montanya fins á la marge dreta del benéfich riu.

Després de la forsada separació del espós, s' havia amparat del cor de la infortunada Comtesa tan greu ensemps que tan resignada malencolía, que sens truble sabé la transacció de 19 de juny de 1217 entre 'l jove monarca regnant y 'l vescomte de Cabrera sobre 'ls dominis urgel·lenchs, com sens esperansa ni desesper vegé seguir á la plorada mort de sa mare lo nou tractat de 21 de desembre de 1222, ratificat en 20 d' abril de 1223, per rahó del qual consentia 'l Rey en deixar á Guerau lo comtat d' Urgell, baix la soberania de la Casa d' Aragó, refermant la voluntat d' En Pere II en sentit de que, si Aurembiaix reclamás, l' afer seria portat davant lo monarca y sa cort, y que si 'l comtat fós discernit á la Comtesa, ésta pagaría trenta mil morabatins de qu' era deutora al senyor Rey puix que per esta suma trasmetia sòs drets al Vescomte d' Ager y de Cabrera.²

Avans del juliol de 1228, la trista Aurembiaix no preveya ni preveure podia la fi de sa dissort, y si algun cop qu' altre, al contemplar la renovellada dels arbres qu' ombrejavan lo monestir ó la de las flors que l' embau-mavan, sentía certa fe en l' esdevenidor, ben tost l' espectacle de la terra pátria, á mercé de rencors y esferahidas lluytas de que no s' ovirava 'l termini, la retornavan á la tristíssima condició de la realitat. Queya, llavoras, sa ig-

¹ Lo dia 24 d' octubre fou conquistada Lleyda.

² Tourtoulon: Llib. I Cap. VII de la citada obra.

nocenta testa damunt del pit com ramatje de saula sobre la márbrea llosa d' un sepulcre, y entrava aixís en lo temple á pregar á la Verge del cel per ella, per sos fidels... y per sos perseguadors. No cabía en la sèva ànima angelical l' odi que consum las-dolsas arrels del cor. Sas pregarías se confonian ab las de las verges allunyadas del món y afalegadas per l' ayre dels benaventurats.

Mes un dia del mes de juliol del citat any, la Comtesa rebé la visita del segon marit de sa mare, En Guillem de Cervera, son lleyal y decidit protector; varó de tan extrema prudencia, que sòs consells arriváren á ésser los més estimats per la monarquía catalana-aragonesa.

Lo prou y honrat Guillem parlá á la Comtesa:

—Passats son, filla aymada, los dos anys subsegüents á la pau y trèva concedida per nostre senyor Rey al Vescomte, en qual durada reivindicar podíau vostres llegítims drets; y altres sis anys han finit des qu' estos ulls, ab que contemplo vostre gentil rostre esblanquehit, vejéren al ambiciós cavaller á Daroca reverenciant á nostre jove Rey y pasmant als Estaments congregats, y singularment al Conçell reyal, sumisió tan franca y resoluta. Pochs la atribuhiren á la gloria que nostre monarca acabava d' obtindre esposant ab la filla del de Castella: molts esmentáren que no era estima ni respecte al natural Senyor los que havian dut al Vescomte á petjar terras aragonesas.

La Comtesa contemplava, transparentant lo dolcíssim plaher de la persuació, á son segon pare. Aquest seguí dient:—La diada del 21 de desembre del mateix any 1222, trobás lo senyor Rey, com ab temps vinguí á férvosen sabedora, en la mellor vila del *vostre* comtat, com es la de Tarrós, que reb de cels y terra los més preuats beneficis. Dins la vileta d' aquella mágica encontrada (quals dolsas alenadas refrigeran l' esperit, curan al orats y als folls y á salvar arriuan als endiablats); dins aquell verger de salut y de vida, que sabeu limitan Balaguer per un endret y Lleyda per l' altre, nostre senyor Rey, pres conçell de sa augusta muller dona Leonor, del comte 'N Sanxo y

del infant reyal En Ferran, oncles seus; d' En Nunyo Sanchez, del majordom del regne, N' Artal de Luna; d' En Pere Ahones y d' altres cavallers tan esforsats en guerra com discrets en la pau,—nostre generós Príncep otorgá perdó al Vescomte y á sos arents de las malifetas per ells y per causa d' ells comesas, jurant mantindre y servir tot alló que nobles, varons y síndichs d' universitats promés havian á seguiment de la mort del gran rey En Pere d' Aragó. Mas no ignorau, altrement, que la darrera volta, com tostemps, lo sobirá que noblement nos regeix, si salvá 'ls propis drets favorables á En Guillem de Cardona, salvat jequí 'l vostre sacratíssim de reclamar l' anyorada y mereixedora justicia que 'us atany.

Lo nobilíssim Guillem de Cervera reposá un moment. Estrengué en sas mans las de la Comtesa, y termená ab la conmosa veu del enamorat parlant á s' aymía:

—Jamay lo cel ha concedit á vostra llegendimitat de filla y á vostra noblesa de nom mellor ocasió de vindicar lo comtat que mans impiás vos furtaren. Nostre senyor Rey imatge de Deu es, y per tal, no ha de cabre falsesa en sas paraulas, ni en sas obras iniquitat; y puix lo cel l' ha conduyt á Lleyda, hont tan á grat s' hi troba, seguíu los designis del cel que reclama vostra presencia enfront la majestat de la terra.

Resplandíren los ulls de la Comtesa, baix lo venerable front de son paternal protector; sembrá de besos la ma ab qu' est la retenía en dolcíssima presó, y exclamá, alçant son rostre envers lo d' En Guillem de Cervera:

—Demá á la presencia de nostre Rey y Senyor.

Aixís digué la Comtesa; mes, al allunyarse son segon pare, esclatá en plors.

¿Fou l' alegría de la esperansa, ó fou lo recort d' un pensament amanyagat per lo rey Pere II: lo pensament de que la Comtesa d' Urgell arrivás á esserho de Catalunya, com esposa del Rey d' Aragó?

La dama plorá, sí; mes... al cap de breu estona, pregava com un ángel y somreya com una primavera.

(Seguirá.)

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

IMPORTANCIA DEL ESTUDI DE LAS ARTS HISTÓRICAS

Dos anys fa aprop, que á arrel de la exposició d' arts suntuarias celebrada en l' edifici de la nova Universitat, surgió l' idea de crear una societat artístich-arqueològica que representés los valuosos interessos compresos baix tal denominació. S' hagué en compte d' una part la sensible falta de ella en una capital com Barcelona, y d' altre la importancia de nostras arts industrials en lo passat y en l' esdevenidor, que á un temps requiria la salvació y conservació de moltíssimas obras per ellas sembradas en lo curs de sa vida histórica, y feya convenient revivarlas y amotllarlas á l' activitat moderna, en benefici de las mateixas arts, dels artistas y del país.

Es una veritat may prou incolcada, que Barcelona com industrial necessita perfecció en las arts, ya que fundant ellas son mérit aixís en la bondat intrínseca, com en la bellesa de formas y motius, tant major es son éxit en los mercats, quant mes se armonisan y cumpleixen ab las dos expressadas condiciones. No cal esforsarse en demostrarho, ya que ho acreditan l' experiencia diaria y l' exemple que 'ns donan las naciones mes avansadas, las quals

no contentas ab los avantatjes adquirits, treballan sens repós per avansar mes y mes, ab una explotació activa de sos elements propis, y ab una emulació infatigable entre ellas; noble estímulo de ardorosos afanys y de gloriosas conquestas en los grans certámens que son de moda, y casi de necessitat en nostra época.

Encara que Barcelona, y qui diu Barcelona, Catalunya, responen á sa missió y á sos destins, s' esforsan y alcanzan á ser industriosas, y per mes que 's diga, procuran ser artísticas; necessari es que tot quant pugua coadjuvar á sa perfecció en tal materia, se aprofitia, essent casi un deber patriótic concórrer á igual fi quiscú que pugua, ab la suma de sos esforsos, coneixements, impulsos ó recursos.

Y parlant d' arts industrials, ¿quí dupta que l' element històric es en ellas de suma influencia y transcendencia? Quán mes que ara se sentí lo gust per los diferents estils històrics, que tantas maravellas enclouhen, y que tant prestigi redundan á las modernas arts aplicadas y sumptuarias, en palaus é iglesias, en establiments públics, salons, tendas, cafés, bazars, y fins en privadas habitacions? Qui es que no gustia en sas casas y mobles, utensilis, robes, etc., dels objectes mes sentits y atractius, aixís per sa forma com per sa intrínseca bondat?

Se dirá que aixó es y fou de tots temps; pero lo que no fou de tots temps, es l' eclectisme artístic dels nostres, que requireix per cert una noció molt extensa y generalizada.

Las otras épocas de relativa infantesa, marxaban rutinariamente. L' edat mitjana visqué 's pot dir tres ó quatre cents anys dintre d' un sol estil, sens ocórrerli que n' hi pugués haber d' altre, y molt pagada de sas formas que estaban en armonía ab sas ideas, aplicantlas indistintamente á tota mena d' objectes, pera todas las necessitats de la vida. Vingueren despues novas épocas, que si be exteñentse en acció, bastardejaren sas ideas y creencias, y ab ellas sa estética, creant estils també bastardejats pera son

propí us, ab que també se contentaren, sens extendrer mes enllá sa investigació. Per altra part, la vida industrial de llavoras era limitada, tenia suficients recursos propis, y la activitat comercial no obría grans esferas á la explotació exterior.

Reservat quedaba á nostres dias, mes y mes progressius en necessitats y especulacions, lo obrir un rench universal al enginy humá, perque lo treball y l' intelligencia, vencent seculars rutinas, arribian á la conquesta dels sitis mes eminentes per son sol y llegitim esfors.

L' esfors es tant mes necessari, en quant lo sobredit cosmopolitisme artístich, produheix dos consecuencias al parer contrarias, que no son sino resultat d' un mateix fenómen.

Diuse, fins á cert punt ab rahó, que lo segle XIX no té fórmula d' art propia. En efecte, si mirem nostres monuments y las demás arts sumptuarias y accesorias, sols veiem imitacions de altres épocas ó innovacions poch felissas, que ja be emanan de aquellas, ja be las adulteran ab confusió de motius. Pel's contemporans sembla aixó vida de prestat, mes en cambi, los veniders, tal volta veurán en aixó lo segell, l' expressió y fórmula mes clara de nostre eclecticisme.

¿Cóm pot esser d' altra manera? Avans hi hagué un símbol, una escola, una disciplina; ara hi ha molts símbols y moltes escoles; l' idea y l' acció emancipadas, s' escampan arreu molt lliurament. Vuy se vola en alas del vapor y de la electricitat: l' enginy despert no s' atura ni localisa: tot s' ix de mara: l' acció y l' imaginació semblan presas d' incessant deliri. ¿Qué 'n resulta? ardorós exaltament de tots los esperits; aspiracions de novedat imponderables; atreviments fenomenals; curiositats fins á l' última valla de lo conegut, personalisme fins á l' última ratlla de disciplina y subordinació.

Tota eixa activitat no es mala; al contrari, pot dar bons fruyts quant los caps s' assentian una mica, y quant l' excés d' esforsos s' encarrili y condensia en fórmulas con-

cretas; mes de present, cenyintnos al art, dónan sols per resultat lo que avans deyam, xispasos mes ó menys lluminosos, ab gran embull d' ideas y principis. Per ço ve-yem casas com gavias, revestidas de formas góticas y arabescas; iglesias á tall de fábrica, que si be tirant al gust de las antigas, están mancas de sa poesia y prestigi; grans edificis, decoracions superbas, riquíssims mobles ab pretensió de seguir estils històrichs, pero innovant sobre ells ab afany d' originalitat, sens advertir que tot lo que es històrich te vida rublerta, y que fóra del cercle de sas manifestacions ó de la técnica que lo creá, no es possible innovar (si empero desenrotllar), sens caurer en ridícola confusió; ab que propiament se verifica alló que 's diu, que de lo sublim á lo ridícol sols hi ha una passa.

Lo novador, inapte per assentar ell sól un tipo nou, que ha de brotar del comú consentiment, dantse á treballar sobre estils que l' enamoran, queda empero trabat per sas lleys que no coneix, que no pot coneixer á fons, per atanyer á una época que no es la sua, y á un concretisme que no s' avé ab la actual generalisació de teorías.

¿Qué deu fer en tal cas l' home d' enginy y de iniciativa, escriptor ó artista, volent llansarse ab delit y seguresa de no errar? Se contentará ab l' ensenyansa que 's dona en aulas y academias, massa complexa per no esdevindrer superficial? Certament que no, y la prova está en los pochos avansos que dona lo actual organisme universitari. Tampoch est es un mal, pero no basta, sobre tot á las eminencias. Qui vulla nutrirse sólidament, deurá ampliar en casa los principis adquirits en l' escola; formarse sa propia experiencia, per medi de estudis fondos y de perseverant observació. Desgraciadament la vida del home es curta fins á conseguir sobriquer sobre la multitud, blanch á que tiran escriptors y artistas; y com per altra desgracia l' enginyós sol esser pobre, porque la necessitat es qui l' acucia, eixa propia necessitat lo fa treballar á corre-cuita, exposat á frequents retops per mancamment de preparació.

En altres terras, y aquí está son avantatge, tenint mes

generalizada l' instrucció y mes lligats los coneixements, sólen posarse al servey d' artistas y escriptors acuciosos, certs coloboradors pacients, mártirs de la ciencia, que sens esperansa de gloria y pocas voltas de lucro, per pur amor á l' investigació de la veritat, se consagran á estudis de detall, qui ab monografías, qui ab peregrinacions costosas, qui ab exploracions detingudas, y alguns també ab sacrificis pecuniaris y de interessos, al sol efecte de assentar un principi, establir un fet, robar al temps sas despuellas y á lo desconegut sos arcáns. A tals auxiliars ayudan altres que franquejant los tesoros de sas llibrerías y las riquezas de sas colecciones, facilitan en gran manera lo treball dels primers, donantlis medis y recursos que no estaban á la sua má. Encara mes: los subjectes mes richs é ilustrats, las autoritats, los governs, s' empressan no sols á ajudar, sino á excitar y atraurer als laboriosos ab premis y certámens, comissions pensionadas, destins lucratiu, recompensas y mencions honoríficas, y en un mot, ab tota sort d' aviaments per estudiar ab fruyt, aplicar ab profit, y beneficiar ab ventatje aytals esforsos de laboriositat é inteligencia.

Ço ara llegim en un Diari, que lo ministre de negocis interiors de Fransa, dirigintse á una representació de obrers, los digué: las exposicions de nostra época vénen mostrant com avansan algunas de las naciones extrangeras, un dia tributarias de la nostra industria, y avuy rivals y casi superiors en ella. Convé donchs no dormirnos sobre 'ls llors adquirits: que lo perill 'ns despertia per avivar l' enginy, á fi que Fransa no perdia l' ceptre ab que per llonch temps dictá lleys á l' Europa, imponentli lo jou de son gust, de sa cultura y de sa prestancia en las arts.

Ja ho veyeu: Fransa, la ilustrada Fransa 's recela, y crehentse poch segura, duplica sos esforsos. ¿Qué no deurán fer las otras naciones, com la nostra, rebaixadas á tant gran deslibell? Córrer, pero córrer molt si vólen atrapar á las devanteras; y no per atraparlas, sino per no tomar en lo abís que ellas vehuen obert, l' abís de l' ignomini,

del descrédit, y per consegüent de tota pèrdua moral y material.

Tornem al art, que adhuc en eix sentit, exerceix una influencia sobirana. L' art fa la industria; l' industria fá la riquesa. No sols Fransa, sino Alemanya, Inglaterra, Bèlgica, Suissa, y desd' ara algunas nacions americanas, marxan com capdals dels pobles, sots l' auraleta del treball glorificat.

Un adagi hi ha nostre, que diu: quant vegis la barba del vehí cremar, etc. Y ¿qué dirém quant la veyem resplanir de magestat y gloria?

¡Malhuyrats espanyols, y mes que espanyols, catalans! ¿Som per ventura de pitjor fusta que l' alemany y que 'l francés? ¿Ns faltan per cás, enginy, y forsa, y activitat, y gana de progressar? ¿Com es possible donchs restar ressa-gats?—Eiximnos ja de tutela; treballem forsa per nosaltres mateixos, sens desvíos, síncerament, ardentment, perque aixís, y sols aixís, n's vindrán á mans las ansiadas palmas. ¿Per ventura nostres ávis feren en lo mon un mal paper? Donchs ápa, no es bon catalá qui consentia sens vergonya l' enderriment de sa nissaga.

¡Avant! com ells deyan; pero avant ab mesura, ab planta ferma; nó ab deliris y alborotaments: avant, de la manera que s' avansa en lo camí de la civilisació y de la perfectibilitat humana; plens de la dignitat d' obrers, de sincer amor al treball, de vera constancia en sa perfecció: lo demás son falornias, que sols conduheixen al suicidi.

Lo camí dret que seguiren Fransa y altres payssos per l' estudi de las arts aplicadas, fou y es lo de sas produccions de succesivas épocas, per ellas mateixas. No en vá indicabam l' aislat subjectivisme d' estils, que arrelant de lluny, seguí fins casi á nostres jorns: apár increíble l' ignorancia supina que hi havia de tota mena de representacions históricas: fins las historias de Mariana y Pujades son un textit de faulas, sembradas de sensillesas inverosímils. Dónguinne testimoni l' arquitectura, l' escultura y la pintura en tots sos rams, desde 'l bressol de las moder-

nas societats. L' edat mitjana no tenia idea alguna de las arts plásticas de grechs y romans. Lo renaixement las conegué y aplicá á sa guisa, oblidant en cambi las tradicions del ogivalisme. De la confusió de principis nasqué 'l barroch, bambollosa mixtura del raquitisme estétich que 'l generá, oblidant á son torn tota mena de precedents; y si al organisarse las academias y al progressar los estudis, renasqué l' estil clásich de Vitrubí y de Vignola, fou també ab un enamorament mesquí, de resultats artificials, que no tenint rahó d' esser en la vida efectiva, generá incongruencias no menys exclusivas, ab gran detriment de la cabal noció histórica.

Tota una revolució, la gran revolució de 1790, y en part la de nostre segle, han sigut necessarias per obrir los ulls closos y avivar las intelligencias ensopidas. Ja Fransa tenia Emerichs y Sismondís, Thierris, Hugos y Guizots, y la dolsa veu del bardo escocés resonaba per Europa, quant nosaltres encara erijiam edificis com l' enfront de ca' la Ciutat, portals com los de mar, fonts com las de la Riba y del Vell; representabam moxigangas coms la que serví per obsequiar als reys Fernando y Amalia, y per Setmana Santa veyam la famosa comparsa d' *armats* y 'ls *misteris* ab sos juheus de mariner a la catalana; y no cal parlar del teatre, hont sols apareixian farsellots de trussa y gorreta de ploma, guerrers ab casco reixat, romana, bigoti y faldilletas, moros ab armilla y calsas amplas lligadas als turmells, chinos guarnits ab puntas y campanetas etc.; ni dirém res de las impropietats decorativas del mateix teatre, quant per exemple 's volia figurar una seu gótica ó un saló feudal; ni aquell mobiliari de tamborets que servian per tota mena de fregatel-la etc. etc.

Avansem lo judici: vuy mateix, fora d' un petit cercle de iniciats, artistas ó industrials, quants adefessis no escampan per vergonya de las arts, de la sumptuaria, del bon gust y fins del sentit comú (iglesias ab certs retaules é imatjes; edificis ab certas galerias, balconadas y portalladas; salons ab certs mobles y utensilis; tendas ab certs

arreus, robas, joguinas etc. etc.) Bastia dir que poca cosa hi ha, fabrica ó producte del país que no tinga quelcom de censurable ó per sa forma, ó per sa confecció; mes ¿acás no ho confessan los mateixos productors, reconeixent l' insuficiencia d' ensenyansas rebudas?

A confessió de part, proba excusada; y aquí cau de plé la segona consecuencia del susdit fenomen. Mancant d' arts propias, ó fins ara ben determinadas, revirém vers las antigas: ecléctichs, necessitem de totas; mes per revivarlas es precís familiarisarnos ab ellas, coneixerlas á fons asumirnoslas fins á una identificació gráfica y demostrada, fins á poder ab las mateixas alsar un Panteó y formular un credo.

De aquí las aficions retrospectivas, vuy dia ben significadas per multitud de revistas, fullets, publicacions y facsimils; per tants museus, academias y societats ad hoc, per l' establiment de tants certámens, premis, fundacions y exposicions; per lo remenament, comers y alt preu de objectes antichs etc. De aquí també la creació de nostra Societat artístich-arqueológica, que al any y mitj, sots nobles patrocinis, reuneix aprop de 300 individuos y gran nombre de corresponsals, relacionada ab las primeras societats similars de regne y fora regne, donant com millor sap y pot, atesos sos magres recursos, conferencias y exposicions, albums y reproduccions fotográficas ó heliográficas etc.

Alguns ilusos, renyits ab la tradició y la autoritat per manía política, com si l' home pogués prescindir de tradicions y autoritats, que l' han guiat y 'l guiarán sempre en totas las escalas de sos avansos, confonent la retrospecció ab lo retrocés; condenan ó miran de mal ull aytal moviment, tatxantlo de reaccionari, y no vacilan en extendrer sa prevenció fins á la arqueología y als arqueólechs; com si eixa ciencia casi nova, germana major de la historia, vera llum especulativa de nostra época, no fos en totas sas consecuencias altre cosa que la rehabilitació de quant in-

teressa á la conciencia científica y artística, per poder enlayrarse y campejar sobre los spays!

Nó: las aficions retrospectivas no son per tornar enrre-
ra; son sí per anar endevant, caminant segurs, avansant
ab sólido progrés; son per restablir glorias y assegurar
conquestas; son per córrer á las primeras filas dels qui
aspiran á dominar lo món civilisat y emancipat, ab lo sol
y gloriós poder que deu cimentarse en nostra época: lo
poder del treball consagrat per la intelligencia!

J. PUIGGARÍ.

D. ANTONI BERGNES

DE LAS CASAS

PENAS closa la tomba hont descansa de son llarch y dolorós pelegrinatje, viva sa bona memòria en lo cor de sos innumerables amichs; sento greument esser jo, lo menys autorisat de tots, qui haja de endressarli l'adeu siau ab que despedirlo y honrarlo plau á la Redacció de LA RENAIXENSA.

Fill de modesta, mes, ben honrada familia, lográ per sos estudis especials, fondos coneixements y propi mérit, en jorns de mes severitat que los d' avuy, adquirir una digna posició social, enlayrarse á una honrosíssima altura, y no descendrer d' ella sino pera rependre 'l vol á mes serenas regions.

Molt jovencel encare, pero ja mestre en la llengua llatina, práctic en la Retórica y ab preliminars de Filosofia; sentí com un enamorament envers los moderns idiomas, y dotat d' una voluntat férma aixís com d' una memoria prodigiosa, emprengué sos desitjats estudis ab fruyt ben envejable.

Ben tost li sigueren familiars no solament lo Francés si que també l' Inglés y l' Alemany; servintli aquest últim,

pera perfeccionarse en lo Grech que ensenyat li havia incompletament un fill de Grecia á qui era desconeguda la parla del avior, la que arrivá á possehir del tot son deixeble gracias als preciosíssims estudis qu' en Alemanyas' havian fet ja en aquells temps de dita llengua grega.

Bergnes saborejá sas bellesas aixís com las de sos dialectes en sos autors mes clássichs y se nutrí de sa filosofia, delectantse vivament en los dialechs de Plató y demás obras d' aquell Geni immortal; y sens pensarho éll mateix, se trobá en disposició d' esser mes endevant lo restaurador de la llengua grega en Espanya.

Investigador en grau superlatiu, no 's contentá jamay ab estudis superficials, volgué inquirir la construcció y fesomia característica dels idiomas que estudiava, aixís com abeurarse en sas fonts primitives, desenterrar sas arrels, escorcollar sa literatura é identificarse ab sa filosofia. No es pus estrany qu' ab tant cabal estudi traduhís com ho feu ab fidelitat y perfecció extremas las millors obras escritas en dits idiomas moderns; y molt menys, que sigués á menut consultat per la Comissió de la llengua espanyola al estampar son Diccioniari, respecte la etimología de molts vocables ó sa comparació ab los respectius d' altres nacionalitats.

Lo *bell* y lo *útil*, lo recreatiu y lo necessari, eran lo nort de sos travalls; pus ben aprés tenia que si l' home pera viurer ha de nutrir necessariament son cos, no per açó viu solament de pa. Aixís se 'l veu publicar avuy la traducció d' una obra enciclopédica inglesa intitolada «*Biblioteca d' útils coneixements*» pera posar mes tart en mans de sos compatricis las novelas de Walter-Scott, Cooper y altres autors inglesos, quin romanticisme es sens dupte de millor gust y moralitat que 'l dels romántichs francesos.

De 1830 á 1833 s' estampá en la impremta de Torner un Diccioniari Geográfich Universal del que fou també digne col-laborador junt ab l' Excm. Sr. D. Pascual Madoz qui 'n féu mes endevant una nova edició.

Ben conegudas de tots son sas gramáticas inglesa, grega y francesa quins delicats fracments testimonian no únicament son gust literari, si que també sos sentiments relligiosos.

Bergnes, home de estudi y per lo mateix no polítich, fôu no obstant sollicitat y dignament considerat de totas las fraccions ó escolas políticas de Espanya; y mes d' una vegada, esclau de son deber de ciudadá, acceptá cárrechs honrosíssims que declinat hauria de bon grat.

Obtingué en 29 de Maig de 1833 la cátedra de francés en las Escolas de la Junta de Comérs y en lo mateix fou elegit secretari de la Subdelegació de la Academia franco-llatina.

En 4 de Octubre de 1835 formá part de nostra Corporació Municipal.

En 1836 lo distingí ab l' honorable titol de soci l' Academia de Bonas Lletres, y establintse en dit any á Barcelona los Estudis generals, fôu ell elegit interinament professor de grech quina propietat obtingué també per oposició en 22 de Janer de 1847.

La Societat Económica volgué honrosament contarlo entre sos individuos y la Real Academia de la llengua lo designá també com á soci corresponent en Catalunya.

Fent gracia de moltes altras distincions de que fou objecte, sia permés citar son nombrament en 1857 de interpret Jurat dels tribunals del regne aixís com sa elecció pel Decanat de Filosofia y Lletres.

En 1868 fou elevat al digníssim cárrech de Rector d' aquesta Universitat literaria; elecció maravellosa en aquell temps en que 'l principi d' autoritat, (per causas que no son d' aquest lloch,) apenas imperava en tota la península, y la insubordinació é indisciplina estavan á l' ordre del dia. Si; en jorns com aquells, era de tot punt precís que 'l Rector aparesqués devant dels escolars investit no únicament de l' autoritat de son cárrech, si que també del prestigi de son saber é il·lustració, juntant á la rectitut la benevolensa, qualitats totas que reunia Bergnes en alt grau,

gosant además d' inmutable tranquilidad que perturbat no hauria cap conmoció estudiantil. Difícil fou l' época de son rectorat, y per lo mateix es mes convenient consignar que no hi hagué germe de insubordinació que no desvanesqués ab sa venerable presencia.

Com á justíssim premi de sos nombrosos y útils serveys se li conferí per Real Decret de 21 de Deseembre de 1871 la condecoració civil de Maria Victoria y en Maig de 1872 ocupá en lo Senat lo digne sitial que li corresponia com á Senador del Regne.

La modestia sol esser digna companya de la sabiduria y així 's confirma en la distingida figura quins honrosos mérits y serveys capdals he pinzellat, que reunia además un genial tant bondadós y captivadora senzillesa que 'l feren benvolgut de sos innumerables deixebles y amichs.

Sa vida íntima fou ben trista; son cor de pare aymant fou amarat de amarga fel per la repetida perdua de fills y fillas á una edat en que ja somriu l' esperansa d' un bell pervindre; y mes fortament ferit al abandonar-lo per sempre més sa virtuosa y digníssima esposa pogué presentirse que no la sobreviuria de molts anys.

L' enmatzinat alé del fret de Novembre qu' al despullar los arbres, ab primerenca neu embolcalla la alta serra, espargint arreu dol y tristesa, sa preciosa vida gelá tot de soptada; y Bergnes s' adormí cristianament als 79 anys de son pelegrinatje per eixa vall de llágrimas.

¡Placia á Deu en sa misericordia infinita ampararlo en sos brassos pera despertar-lo al brill de la eternitat!!!

Barcelona Janer de 1880.

ANTONI MOLINS Y SIRERA.

LA DONA

À MA ESTIMADA Y BENVOLGUDA GERMANA POLÍTICA D.ª MARIA
BELEN BIOSCA DE SORIANO.

és lo caràcter distintiu de la dona, la bellesa, com en l' home la forsa.

Per lo que pertany á las qualitats morals, predomina en la dona lo sentiment sobre la rahó, la imaginació sobre l' enteniment. La dona, donchs, es apassionada y alegre, com l' home es calculador y reflexiu. Presideix en l' home lo convenciment á la persuació, y en la dona lo contrari. L' home pensa y profundisa; la dona comprén y s' impressiona. La dona mira; l' home toca. L' home sospira; la dona plora. L' home persisteix; la dona cedeix. Aixís resulta de las diferentas circumstancias predominants en los dos sexes una admirable contraposició, que combinada com lo secret impuls de l' atracció, produeix l' armonía que divinisa sa unió simpática. Sap apreciar la dona mellor un fet que compéndrer un principi: per aixó té admirable disposició pera las arts, y poca pera las ciencias.

En tals coneixements y en esta proporció de circumstancias se presenta al mon aquest sér encantador, vehement y débil, apassionat y modest, enginyós y superficial.

L'home reconegué la superioritat que de sa part existia y s'aprofitá d'ella de una manera indigna.

Com si la Providencia hagués volgut neutralisar la debilitat de la dona, li concedí per una part l'atracció de l'home y la reproducció. L'home tingué de naixer de sas entranyas, alimentarse de son pit y rébrer los cuidados y l'auxili de una llarguíssima infantesa. No obstant, l'home fou bastant tirá per'oblidar tant importants serveys de consideració y gratitut y convertí á la dona en un instrument dels seus plahers.

La poligamia apareix en casi tots los pobles de l'antiguitat ab algunas modificacions, y quant menys lo dret de repudiar concedit al home lo posa en situació de llegitimar los efectes de sa voluble inconseqüencia, que mes tart culpá á la víctima de sa inconsideració. Per totas parts s'ha vist regoneguda la poligamia, y en lloch la poliviria. ¡Prova indüptable de que l'home zelós sempre de exercir la supremacia que s'abrogá, no volgué consentir jamay cap institució que la falsejás! Prescindint ara de las rahons de consciencia en un y altre cas per la reproducció de l'Humanitat, porque en lo que me ceyeixo considero los fets en sí mateix y no las rahons en favor de uns y altres.

Las obligacions naturals de la dona la lligavan á la familia. Las enfermetats que sofreix, la educació dels seus fills, sa debilitat mateixa la reduhian al lloch doméstich, y assenyalavan son lloch junt á la llar. L'home abusá d'esta disposició y esclavisá la dona. La dona en lo mon antich sofrí los horrors de la tiranía. La esclavitut que degradava al home subjectantlo á un altre home, no lo prostituhía, com la dona que se sometía baix la bárbara sensualitat d'un senyor. Una observació important se 'm ocorreix al arribar á est punt, y es que, ó la dona ha contribuhit poderosament á la civilisació y educació del genre huma, ó quant menys la condició de la dona ha observat una progressió de mellora, que ha crescut ab la mateixa proporció que la perfectibilitat humana.

Roma regonegué lo dret de ciudanía á las donas y matronas romanas y vejé 'l mon que l' assombraren ab llurs rasgos de heroisme. No obstant, la facultat de repudiar á la dona feya mes trista sa condició y era una prova constant de la seua inferioritat.

Lo Cristianisme, qu' esborrá la esclavitut y feu als homes germans, ennoblí á la dona, enlayrantla al rango de companya del home. Y ¿quinas foren las conseqüencias d' esta revolució? La terra cambiá d' aspecte, la forsa sucumbí, l' home va endolcirne sas costums, y la Societat de fera y dominadora, se feu calculista y laboriosa. Lo mon antich portava per divisa esta paraula: *guerra*; lo modern esta altre: *travall*.

Una prova indestructible de lo molt que la dona en sa elevació ha contribuít á la perfecció de l' humanitat es l'aspecte que presenta la part del mon actual, que conserva la poligamia com existí en lo antich. La mes bárbara tiranía envileix aquella Societat. Sens arts, sens il·lustració, sens cap genre de cultura, serveix de mofa y escarni. Y precis es profundisar en las causas de aquesta diferencia per apreciarlas ab exactitut.

L' amor es l' ánima y comens de la beneficencia, y la beneficencia l' origen de la major part de las melloras soeials. L' amor pur, aquella sensació, guspira de la Divinitat, que enllassa los cors, que confón las ánimas, enlayra l' home y li obra un camp inmens de inesplicables delicias, que imagina sens coneixer, que li fan santificar l' objecte de sa passió enlayrantlo á una alsaria grandiosa y desconeguda. Quan á tal punt s' apassiona l' home, sa imaginació lo col·loca en un mon ideal, que lo llansa lluny del en que 's troba: llavors una mirada es un pler, lo silenci es un misteri inefable, una paraula con mou, y un pensament arrebatá. L' home apassionat s' enlayra y es capás de tota classe d' heroisme. L' objecte de sos amors lo segueix per totas parts... Mes girem lo quadro: Fem de la dona un objecte material destinat al plaher: desapareix tota l' il·lusió, ja l' home no estima, sino que

compra; l' objecte que desitja no 'l con mou ni l' inspira; porque es un ser despreciable, que ha de cedir sumís y ab gran temensa á la tiranía del que 'l mana. Los fills que naixen de aquell consorci no representan res: no son aquella incomprendible repetició de si mateix, aquella misteriosa recompensa dels mes purs amors: son los fruyt de la esclava que los concebí en l' horror y la desesperació. Faltant, donchs, l' amor filial, primer grahó de la cadena de la filantropía, lo mon es un monstre de estúpít egoisme.

La dona posada en la categoría que sas delicadas condicions y perfecció mereixen, es un objecte sublim que arrebatá al home y lo conduheix á un mon ideal; per ella existeix l' amor propi, la delicadesa, l' heroisme tal volta: porque l' home aspira á la consideració de la dona, més que á la seua; pero la dona prostituida, dominada, subjecte á la esclavitut, se converteix en un objecte despreciable que ofega en l' home los grans sentiments, y lo deixa sumergit en una pantanosa balsa de goigs materials que fineixen al disfrutar d' ells, sens deixar en l' ánima altra cosa, que un buyt inmens que desespera.

Los primers anys de la dona passen sens que 's fassa estimació d' ella. Se confundeix en l' infantesa en l' home y si los rudiments de l' ensenyansa fossen iguals, cap diferencia los separaria. Mes encara no han passat los anys de la infantesa, quan abdós se separan complertament. L' home entra en lo espayós mar de la vida á pendre part en los grans fets del mon, y molt prompte fa ostentació de las passions que lo distingeixen. L' ambició, lo dalé de dominar, lo desarrollo de la forsa se descubreix en sos jochs y ocupacions. La dona, al contrari, retirada en la casa payral, entregada á las feynas domésticas, adquireix naturalment la modestia que forma la base de son carácter. En los jochs se distingeix la més bella, y los flochs y las galas son lo seu exclusiu desig; perchè la passió que la domina es lo afany de agradar. Per aixó hi há en la dona major disimulació qu' en l' home, menys

franquesa, menys espontaneïtat: perque la dona observa y jutja, perque té por que haja de rebre lo que al seu cor repugna y no obtenir lo que desitjaria; y sino observemla en sa mes hermosa etat: *la primera joventut*.

II

Surt de la pubertat la tendre verge, y se presenta á la Societat ab un cor ansiós de impressions, una imaginació ardenta, una figura ab totes las gracias de sas delicadas y apenas distingidas formas, ab sensacions fortes y desconegudas, sens mes regla que algunas ideas falsas ó exajeradas de las cosas, y una temensa artificial de l' home per qui sent una irresistible inclinació. Ab tant desiguals armas se presenta á lluytar ab lo formidable enemich; y cap altre escut, ni perseveratiu se li ha dat que la fugida. La dona segons las doctrinas de la errada educació que reb, deu desconfiar de l' home, evitar llur amistat, com no intervingan certas condicions repugnants en sí mateix; sols sab que pot ésser pervertida y enganyada: pero ignora las arts de la seducció que se li han amagat á propósit, y aquí ensenya una desgraciada experiencia que, sempre que no li es possible la fugida, sucumbeix. La dona no pot véncer may.

Sola y entregada á ella mateixa apareix la bella jove rebent las falsas y vertaderas mostrás de adoració de quants la voltan. Son cor inexpert dupta, confundeix tal volta l' amor propi ab la passió, las adulacions ab lo sentiment, y prén per amor lo que sols es llaugeressa y cortesía... Son pit necessita desahogarse, la seva situació concell; mes ¿com obtenirlo? L' amiga no es prou franca y generosa per aytals confiansas; se burlaria de la consulta... y dubtaria de la veritat; ¿la mare?... nó; jamay... la mare rependria sens distinció tot lo que 's relacionás ab aquest punt; sentiria oyd contra lo jove causant del *delicte*, y emplearia tots los medis per separarlo de la *delinqüent*, evitant des de llavors tota comunicació indirecta. ¿Qué fer

llavors? Una de duas cosas á quals mes descabelladas y exposadas: ó fiarse de una atrevida minyona de servey, ó proceder sense acort, segons la propia inspiració. De l' un modo anyadeix la infelís jove assetjantsas de son perseguidor, las desatentadas sugestions de la minyona, se degrada á sos ulls, y molt prompte un crudel arrepenyiment y disgust fan mes crítica sa situació; de l' altre, equivoca los fets y las causas, y cega y sens experiencia cau en lo llas que se li ha posat, y sucumbeix sens haver tingut propia y decidida resolució. En tots dos cassos, per punt general, no triga en véures abandonada y lo primer desengany, si be la fá mes experta per lo successiu, no es sens donar á son carácter una tinta de recelosa desconfiansa, que aumenta sa turbació y las probabilitats de l' error en eleccions futuras. Aixís se observa tant raras vegadas en las joves aquella descisió y franquesa, aquella franca espontaneitat que revela un cor ardent é impressionat; tot al contrari; en mig de las majors mostrats de interés, en los moments de major efusió y tendresa, una ombra de recel vé sempre á turbar sas il·lusions com lo crudel presentiment de un funest desengany.

Havem vist á la jove entregada á ella mateixa, sens direcció ni consell, rodejada de precipicis: guaytámla are conduhida per las influencias que mes llegítimament reconeix.

III

La necessitat de unir-se ab un home se li presenta com urgent é indispensable, y se li designa tal volta lo que se presenta com candidat. Precindint absolutament, de tota violencia y exprés mando, y atenentse sols al mes ó menys interessat consell y á la trista situació de la jove, que poch instruida y preparada, se troba en lo cas de resóldrer lo punt més important de sa felicitat y sa vida. ¿Com decidir-se? Ignora no solzament los medis de jutjar exactament al home que se li presenta, si no lo qu' es més, los de

apreciar sos propis sentiments. Sent repugnancia per ell?... ¡Que hi fá! Tal volta succehesca altre tant ab quants la volten, y lo temps y lo tracte poden cambiar sa inclinació. ¿Sent mes simpatía per altre? pero aquell no se ha presentat com lo primer, ni tal volta se presentará. Deixará pérdrer la ocasió que se li presenta? ¿Y qui sab si l' altra que 's proporcione será pitjor? ¿Y, si en compte d' aixó, no se 'n presenta cap? ¿Se condempnará voluntariament la jove á renunciar á l' estat que desitxa? Héuse aquí una munió de duptes y reflexions que la voltan, la mortifican, la fan duptar y acaban per induhir ó inclinar á l' experta donzella á una resolució equivocada y que farà tal volta la desgracia de sa existencia. Y en esta desgracia no es ella sola la interessada, sino també l' home, que ab ella se ha unit, y los sérs als que ha donat vida. Y la major part de culpa de tant funests aconteixements ¿no está en la societat? ¿Qui dupta que una moral més pura, y menys hipócrita y una educació mes esmerada y franca podrian evitar molts mals en la vida doméstica? Posar en la societat la dona en un cert grau de il·lustració é independència, donarli mes amplitut y espontaneitat per fixar son cor, la educació fora mes acertada y la unió dels dos mes ferma en simpatías y rahons que formarian son benestar. Pero, mentres dure esta corrupció escandalosa, esta depravació de las costums públicas barrejada ab aparent aïslament de la dona; mentres no se done á esta més consciencia de sos propis recursos, lliurantla al mateix temps de certas trabas ridículas y mentidas apariencias, que la fan obrar sens convicció, la falta de franquesa é indecissió en lo assumpto que mes interessa la felicitat humana, produhirán incalculables mals á la ditxa dels esposos y á la quietut de las familias, la dona col·locada á l' altura que li correspón, y no mes enllá, pot influir molt directament en las milloras socials; pero, considerada com lo que ha sigut y lo qu' es produheix de continuo la desgracia que se li atribuheix exclusivament, sens atendre qu' en l' abandono en que 's troba y en lo estat actual del mon fá menys de lo que témers poguera.

Arriba per lo general la dona á l' estat del complet desenvollop de sas qualitats físicas y morals, y del coneixement del mon, quan se troba indisolublement unida ab un home, á qui no pot tal volta conéixer y apreciar en son vertader valor. Prescindint sempre mon exámen de las causas excepcionals, com la violencia, l' engany, l' abús d' un moment, todas estas circumstancias no poden péndres en compte al tractar aquest punt com la generalitat que jo lo considero. Pero encara prescindint d' ellas, atenentse sols á los efectes naturals de la educació que nostras donas rében, y las preocupacions de nostra societat, no es aventurat assegurar que de cada cent esposas, ó arriuan á ser vuytanta sens tindrer la convicció íntima y segura de que lo company á qui s' entregan es lo qui deu fer sa felicitat. Mes desde lo moment en que un contracte irrevocable las lliga exclusivament á un home, desde aquell moment adquireixen un grau d' independéncia, que fins llavors no gosáren.

Quan la dona es lliure; quan necessita tota sa independéncia y espontaneïtat pera fer una elecció acertada; quan l' ús que fassa de esta llibertat pot atraurela á la recompensa de una col·locació ventatjosa, ó lo cástich del menyspreu; quan cap obligació la lliga, cap precisa ocupació l' embrassa; quant sent una inclinació natural á la diversió, al plaher, llavors es precisament quant una educació hipócrita y preocupacions arraigadas en las costums, la reduheixen al retiro y la soletat; l' omplan de trabas y lligaduras, y la subjecta un errat bon parer fins en las accions mes indiferentas. Y per lo contrari després que fixada sa elecció contrau la dona importants obligacions y s' empenya en ocupacions penosas á que atendre; quan passada l' época dels plahers y diversions arriba naturalment la del repós, llavors lo mon li concedeix una completa llibertat, lliurantla dels enfadosos miraments que fins aquell punt la subjectaren. ¡Qué de mals no produheix á la societat aquesta contradicció! La dona que fou esclava quan devia ésser lliure, el-legeix malament y s'

entrega al primer que 's presenta, per adquirir la llibertat que desitja, y com lo mon no li ha permés gosar quan podia sens mes perill que 'l de sa propia reputació, no fá després á compte de la reputació y lo benestar de l' espós á qui tingué que unir-se. Si en compte de repugnar la societat que la jove soltera se presentás sola en lo carrer y en lo passeig, fés notar que la casada anés ab son espós; la primera podria gosar en la época, que naturalment está destinada á est objecte, y quan arrivás á l' estat de la successió y los debers no trobaria de menys la llibertat de que habia disfrutat. Y no se tinga por als perills que la moral causaria aquesta llibertat; porque ¡ay, de la virtut que ha de sostindres á forsa de precaucions y privaments!... Si hi ha perill en la llibertat de la dona, ¿no es mes temible quan perteneix á un home que quan es independent?... La moral verdadera deu apoyarse en la convicció y sostenirse en la práctica, no cridarse hipócritament per lo llavi, condemnantse en lo cor, y desitjant que 's presenten ocasions en que s' infringeixi en sos preceptes, mentres lo silenci y lo misteri amaguen l' infracció.

Si montada la societat sobre fonaments mes sólits de moralitat, ensenyada la dona desde sos primers anys, lliure de sas accions, fins al punt que sa condició pugá permétrer, adquiriria lo convenciment de que 's presenta al mon pera ésser jutjada y apreciada per sa conducta; aquest fré seria cent voltas mes fort y poderós que quantas ridículas afectacions ha discurrit la preocupació. Llavors la dona virtuosa podria ostentar son mérit als ulls de tothom, y la viciosa é inmodesta seria coneguda y menyspreuhada; mentres que are, una errada educació y absurdas impressions igualan y confonen unas y altres, cubrintlas ab lo vel de una afectada reserva.

Tant es mes perniciososa aquesta costum, quant que debentse unir l' home y la dona d' una manera irrevocable pera formar sa mútua felicitat, éssent enterament contrarias las costums d' un y altre, es sumament difícil si no ja impossible conseguir aquella identitat de sentiments, aque-

lla uniformitat de desigs que manté sempre inalterable la simpatia é intimitat.

L'home seguint los impulsos de sa natural inclinació, esmersa los alegres anys de sa hermosa joventut en la diversió y lo freqüent tracte del mon. Bulliciós, ardent é infatigable corra darrera dels plahers sens cuydarse del pervindre. Son cor franch y generós s'entrega á las més dolsas emocions; contrau íntimas amistats, estima sens reserva y 's veu estimat; pero lo temps lo alecciona, als plahers segueix la reflexió; á l'amistat los desenganys; á l'amor las traicions. Aixís la experiencia l'ensenya, y quan passa l'edat de la primera joventut, se troba sastisfet de gosar, rich de desenganys, y ansiós de tranquilitat y benestar. Llavors dona una mirada á la felicitat domés-tica y tracta de trobar en ella lo repós, la felicitat y la completa confiança, que inútilment cerca en lo bullici del mon. ¿Pero com conseguir lo seu objecte tant completament com desitxa, si la dona qu'esculleix per companya no te sas inclinacions, sa condició y menys sos plers gosats? L'home 's lliga per cercar lo retiro y lo descans, y la dona per conseguir la llibertat y la proporció de gosar. L'home pensa en lo matrimoni quan ha apurat los plahers, la dona quan per desitjarlos y no haverlos pogut saborejar no trova altre medi de satisfer sos desigs: L'home se casa per separarse de la societat, la dona per' entrar en ella. ¿Pot haver de aquest modo conformitat y unió?

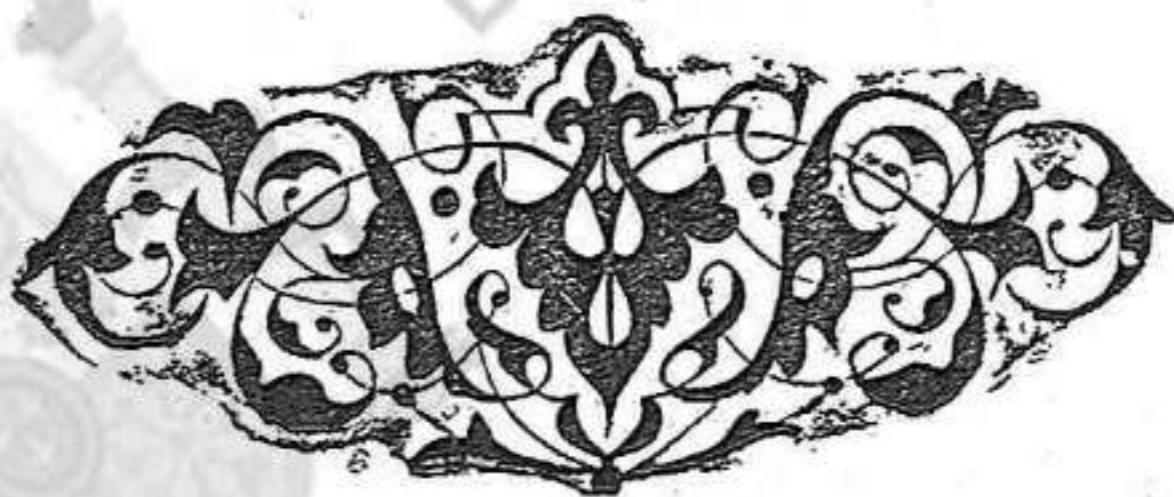
Per ço se tocan tant repetits exemples de infidelitat en la vida domés-tica, y se atribuheix á causas especials y transitorias, sens cuydarse de profundisar en lo vertader origen de tant deplorables calamitats.

Grans passos ha donat lo mon envers son perfeccionament, y no ha faltat qui haja trobat en la dona un element de mellora; pero per aixó no 'm cansaré de repetir; es precís lluytar ab energia, fins acabar ab las moltes inveteradas preocupacions, cimentar la verdadera moral, no en la rigidés d'esterioritats y fórmulas sino en la severitat y respecte als principis. Quan las costums se melloren, quan

la dona pugà entrar en la societat des de la época de sa pubertat, franca y lliurement, profundisarlàs y escullir en ella expontáneament lo company á que haja d' unir-se, llavors los matrimonis serán formats per la simpatía, lo convenciment y la mútua conformitat; y los esposos en compte de contradirse ó tolerarse se dedicarán tranquilament á la felicitat doméstica y á la educació de sos fills.

FRANCESCH FAYOS.

Barcelona 1 Setembre, 1879.

L' AMOR PERDUDA

Traducció d' una poesia popular alemana

DEMUNT el Pont, á Coblentz
hi havia molt gran nevada,
mes ¡ay! que la neu se fon
y ple 'l torrent surt de mare!

L' aygua roja ja ha tapat
el jardí de ma estimada;
no hi ha romás ningú viu
de la gent que l' habitava!

Be puch esperar si vull
per dies y per setmanes,
que mal esperás mil anys
esperaria debades.

Dos arbres petits, petits,
casi negats veig que guaytan
alsant encara 'l front vert
y mirant per demunt l' aygua;

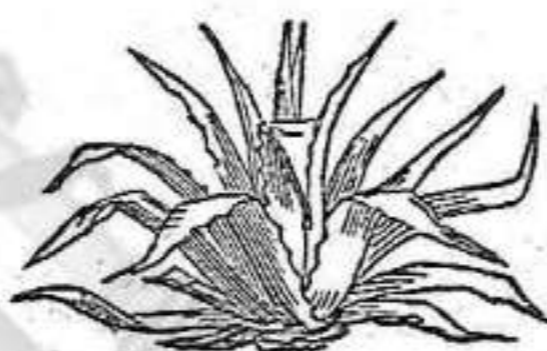
Allá deu esser prop d' ells
l' amor que 'l riu m' ha robada,
mes ¡ay de mi! que no puch,
no hi puch correr per salvarla!...

Per dins la blavor del Cel
Deu me crida y diu que hi vaja,
mes ¡ay! que del fons del riu
me va cridant m' estimada!...

Allá, per demunt el Pont
hi passen molt belles dames,
mes per el Pont ¡ay de mi!
l' amor mia ja no hi passa!...

Les dames que hi van passant
totes me miran com passen,
mes ¡ay! si 'm miran á mi,
mes ¡ay! jo no puch mirarles!...

RAMON PICÓ Y CAMPAMAR.

MINISTERIO
DE CULTURA

LOS EXCURSIONISTAS

NOSALTRES som uns joves qu' anem de poble en poble
pelegrins de la Patria, ses glories á comptar,
tot lo que pot honrarla, tot lo qu' es vell y noble
ho anem á escorcollar.

Les voltes ennegrides d' esgalabrada torra,
los alts cloquers qu' axecan lo front del monastir,
les voltes coronades per mots que l' eura esborra,
tot ho anem á seguir.

Al veurens, la quitxalla ja 'ns surt ab gran gatzara,
sa barretina 's llevant parats los llauradors,
les velles alegroyes diuhen: —¡D' hont surten ara
tants vestits de senyors!—

Mes nosaltres donántlos hi una rient mirada,
los diem que pera veurels nostres viatjes son,
per visitar la patria que viu abandonada
per 'quells racons de mon.

Oh, sí! qu' entre la rústica y honrada senzillesa
dels nostres bons pagesos sentím més ample 'l cor,
perque ells, sense saberho, vetllan de la Velleza
tot lo millor tresor.

Y sens que se 'n adonin los hi cullím paraules
pera refer la parla qu' era de *Reys y Sants*,
de les bones padrines preném les velles faules,
de les noyes los cants.

Copiem de dins l' esglesia d' arcada bisantina
los enfosquits retaules qu' envoltan tot l' altá
y remirem sos quadros per si es que algú endevina
l' artista que 'ls formá.

Y resseguim cent voltes nostra afanyosa vista
pel mur, per les ermites y pel castell feudal,
admirant aquella época que tothom era artista,
nostra época payral.

Y per qué no? qué intenta la nova torrentada,
lo capgirell d' idees que 'ns vol abrahonar?
que vinga, no 'ns espanta, allí hont va adalerada
també hi volem anar.

Mes per qué hem de menysprearne aquella edat preclara
sobrexint de grandesa y virtut per tot arreu?
tota l' avior honrada no ha d' abaxar la cara
devant de cap nou deu.

D' aquella edat valenta que 'ns dona tanta gloria
sens cap despit nosaltres gosemne l' ardiment,
y lo nou la corona será de nostra historia,
lo vell lo fonament.

Estudiem nostra vida en los vells llibres sabis
y altres fulls ajuntemhi dels nostres temps extrets,
y prenem per ser dignes tota la fe dels avis,
tot lo desitj dels nets.

Per admirar la patria, camí més ample 'ns obra
ab sos invents la Ciencia, que tan honorats son,
y 'ls fets de Catalunya de Guttemberg ab l' obra
escamparem pel mon.

Del art que trevallava la pedra guarnidora,
l' art que la llum domina nos fa un fidel trasllat
y á seguir nostra terra la brau locomotora
nos hi du més aviat.

Seguim donchs tot á l' hora la via ben dictada
del temps passat y 'l d' ara de mes tresors avar,
lo torrent no rebutja pas la plena rierada
y tots junts van al mar.

Si alsá bella columna lo temps antich ayrosa,
també 'l modern un' altra pariona 'n vol bastir,
y al seu demunt sentemhi l' arcada gloriosa
del nostre esdevenir.

Avant donchs valents joves: guarnim ab tasca ardida
lo joyell de la patria, mostrant tot lo qu' es seu
y escorcollem la terra tota ella afavorida
per tant de be de Deu.

Avant, oh valents joves! com mes lo temps allunya
les nostres velles glories nostra amor mes gran es;
Deu bondadós va fernos bons fills de Catalunya,
ja 'n tenim prou; no volem pas ser més.

J. FRANQUESA Y GOMIS.

SECCIÓ DE BELLAS ARTS

JENER.

PINTURA.—Dos quadrets del Sr. Durán, encar que de poca importancia, han cridat la atenció en la botiga del senyor Parés, per las bonas qualitats de dibuix y color ja conegudas en son autor, no obstant de que apareixen bastant pobres de composició. Alguna cosa de mes esperit podria intentar lo Sr. Durán, quals estudiosas disposicions li regoneixen ja 'ls intelligents, desde las primitivas exposicions que durant algunas octavas de Nadal se celebraren anys enrera en l' establiment del senyor Monter.

Del Sr. Carbonell es un quadro exposat en la llibrería del senyor Verdaguer y destinat á premiar la millor novela presentada al Certámen de la Revista catalana *Lo Gay Saber*. Representa 'l quadro lo que avuy s' ha convingut en anomenar *Idili* y la figura del pastor assegut demunt l' herba está ben sentida y dibuixada ab bastant acert. La composició general del quadro 's ressent de poch estudi del natural y l' paissatge peca de convencionalisme; apareixent en alguns punts descuidat, com en lo petit marge de primer terme y en los llunys que l' autor ha deixat per acabar.

Ben parescuda opinió dariam de tres quadros mes del citat autor exposats en la botiga del Sr. Parés, sino meresqués ferse notar per sas bonas condicions lo titolat *Lo retorn del Mercat*, per sa encertada entonació y bona distribució de las figuras.

—Lo Sr. Campmany actualment á Roma ha exposat en la botiga esmentada un quadro de mitjanas dimensions representant un jardí, ab dos personas assegudas en un banch rústich del fondo y una senyora ab sombrilla japonesa en primer terme, quals regulars efectes de llum y dibuix no logran distreurer la cruesa del color y mesquina de composició.

Lo Sr. Pradilla ha exposat una aiguada de gran tamany represen-

tant una platja napolitana. Si be es veritat que hi ha un xich de convencionalisme en lo colorit s' ha de confessar que del aplech de colors brillants que l' Sr. Pradilla ha posat en las robas de las figuras y en las barcas n' ha sabut treurer un conjunt tant simpátich y tan carinyosament fet que casi fa oblidar la falsetat del color en los celatjes y en algunas parts de l' aigua. Res cal dir de la composició y agrupació de las figuras, especialment del cercle de xicots jugant, asseguts demunt la sorra, que com lo restant de la aiguada está dibuixada destrament.

—Altre aiguada del Sr. Sala denota envejables condicions pictóricas en son autor. Representa una sala senyorial de la etat mitjana, en la qual dos patjes ajeguts sobre una catifa jugan als daus. Un gran finestral mitj obert deixa entrar la llum que s' reflecta d' una manera ben entesa. Fragments notables te aqueixa aiguada, especialment la catifa quals colors son de molta veritat.

—Deu ó dotze petits *croquis* te exposats lo Sr. Casals, la major part trets de vistas del Parch y Jardins de la Ciutadela. Encar que no de grans qualitats n' hi ha algun que s' recomana per son colorit y perspectiva.

—Un paisatge del Sr. Urgell ha estat exposat alguns dias en la botiga del Sr. Vidal, y prescindint d' aquellas qualitats que difícilment podran may faltar en composicions del Sr. Urgell, hem de confessar es de lo mes fluix qu' hem vist del justament celebrat autor del *Toch d' oració*.

En la propia botiga hem vist un quadro del Sr. Gomez del qual ben poca cosa de nou podem dirne conegudas com son ja las qualitats de son autor en obras del género de la present. Es una testa y cós de dona colorida ab molt vigor y bona entonació; está bastant correcte de dibuix, emperó l' tipo es vulgar.

—Altre obra de verdadera importancia ha sigut exposada en la botiga del Sr. Parés y ha lograt cridar gran concurrència d' aficionats y artistas á dit lloch. L' obra expressada es un quadro de grans dimensions original del pintor Sr. Tusquets, avuy establert á Roma. La justa fama de dit senyor y mes que tot las rellevants qualitats d' artista que te ja acreditadas, han sigut tal volta la causa de que al sol anunci de la exposició de sa obra se la hagi judicada ab un rigorisme que ha sofert victoriosament.

Lo quadro representa una mare ó dida romana donant sopas á una criatura de 2 ó 3 anys ajeguda en son pobre llitet. Lo que sobre-surt avants que tot es l' escors de la criatura pensat y executat admirablement. Las robas del llit y las de la criatura penjadas al brancal d' una cadira son realment ben fetas; y l' drap del fons, las faldillas de bayeta burda y lo devantal de la dona son tractats d' una manera magistral.

Lo colorit de tot lo quadro es sever, simpátich y natural, fetas

salvas algunas excepciones com son lo gipó de la dona y la toca ó drap típich ab que cobreix son cap que s' presentan un poch desentonatats. La cara la trovem un xich desdibuixada aixis com lo coll y barba qu' están confosos y un xich falsos de color.

En resúm; la última obra del Sr. Tusquets es de molta importancia y contribueix á fomentarli l' bon nom d' artista que ab son estudi y aplicació s' ha ben guanyat. ¡Tant de bó que tots los artistas catalans de la talla del Sr. Tusquets, que no 'n mancan entre nosaltres, procuressen deixarse veurer de tant en tant en la exposició del Sr. Parés ó en lo establiment del Sr. Vidal!

ESCULPTURA.—Un retrato en marbre ha exposat lo Sr. Vallmitjana (Venanci) en la botiga del Sr. Parés. Lo parecut es exactíssim, lo modellat perfecte; especialment en l' arrugat d' ulls y cellas d' una veritat tant notable que fa veurer mes la diferencia en la manera de tractar lo cabell que no acusa prou be la intenció que ha volgut donarli son autor al copiarlo del natural. Es una obra notable en son conjunt y en sos detalls per la manera concienzuda com está tractada.

—Lo Sr. Atché ha exposat en la propia botiga una festa en terracuita, que á dir la veritat no voldriam haber vist perque coneixem las envejables qualitats esculptóricas de son autor. En cassos com lo present es quant nos sap greu no tenir una autoritat artística ben regoneguda per aconsellar al Sr. Atché qu' abandoni lo camp en que ha intentar entrar. Emperó prou pot perdonárseli qu' hagi executat una obra d' un realisme tant repugnant, desencaixada y falsa de modellat, quant no fa gaire temps demostrá en lo mateix establiment qu' era capás de seguir ab profit y lluhiment á sos mestres.

BIBLIOGRAFÍA ARTÍSTICA.—Ab lo titol de *Muebles y tapices* y com á segona part de *La habitacion* ha publicat la casa editorial dels senyors Bastinos una serie de cartas degudas á la ploma del renommat escriptor D. Francisco Miquel y Badía.

Set son las cartas publicadas y una preliminar y en ellas tracta son autor ab gran munió de datos y donant á coneixer sos especíallissims coneixements en Bellas Arts, del mobiliari en la antiguitat, en la etat mitjana, en la época del renaixement y en los temps moderns. Tampoch queda oblidada en la nova publicació la part corresponent á la tapiceria de la qual dona extensas y curiosas noticias histórich-artísticas, fent ressaltar la tapicería espanyola, y aduhint sobre la importancia de la mateixa atinadas consideracions qu' ensenyan la riquesa d' Espanya en aquesta materia. Los brodats y cuiros, los artístichs ornaments sacerdotals y la antiga industria dels cuiros cordobesos anomenats *guadamaciles*, ocupa per extens al Sr. Miquel qui ab la present obreta ha fet un senyalat favor á las Bellas Arts espanyolas y á molts de nostres artistas que no hagin fullejat la extensa obra de Mr. Boudrillart titolada: *Histoire du Luxe privé et public depuis l' antiquité jusqu' à nos jours*,

Curiosa seria ja de sí la obra del Sr. Miquel y Badia si l' regonegut bon gust de son autor no l' hagués enriquida més, procurant ilustrarla ab 45 grabats representant los mes notables y triats exemplars en mobles, tapissos y cuiros.

No hem de tancar la present revista sens fer constar lo bon gust y l' interés dels Srs. Parés y Vidal, los quals tenen en sos respectius establiments, lo primer de dits senyors una verdadera riquesa en grabats y heliografias de gran tamany de las principals obras de pintura y esculptura d' autors estrangers y lo segon una continua y variada exposició de mobles, bronzos y telas del mes refinat gust artístich.

CARLES PIROZZINI.

NOVAS

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA *Suplement al Cartell pera 'ls de 1880.*

ESPRÉS de la publicació del Cartell qu' aquest Consistori firmá en 31 del passat Desembre, han sigut oferts, pera adjudicarse en la vinent festa dels JOCHS FLORALS, los següents

PREMIS EXTRAORDINARIS.

UNA BOTONADURA D' OR ESMALTADA, oferta per l' Excm. Ajuntament de Figueres, que s' otorgará al autor del mellor romans històrich que cante 'l fet heròich dut á cap per Mossen Rovira y alguns empurdanesos, sorprenent la guarnició francesa y apoderantse del Castell d' aquella ciutat en la nit del 10 d' Abril de 1811.

UN BROT DE BRUCH D' OR Y D' ARGENT, que s' entregará al autor de la mellor biografía de Steve Gilabert Bruniquer, autor de la Rúbrica, ofert per son setè net.

Les composicions obtants als dos premis sobredits, haurán de subjéctarse en tot á les condicions qu' en lo Cartell se demanan com y també haurán d' esser enviades al Secretari dels JOCHS FLORALS—Ronda de Sant Pere, 166, y Mendez Nuñez, 18, 2.^{on} pis—avans del mitx-dia del 1.er d' Abril vinent.

Barcelona 31 de Janer de 1880.

Per A. del C.

FRANCESCH MATHEU, *Secretari.*

LO RAT-PENAT

Societat de amadors de les glories de Valencia y son antich Realme.

JOCHS FLORALS DE VALENCIA *Convocatoria pera 'ls del present any MDCCCLXXX*

Desijosa esta Societat de dur avant lo renaiximent de nostra gloriosa lli-teratura, y cumplint lo dispost per lo seu Reglament, acordá celebrar du-rant la fira de juliol del present any solemnes *Jochs Florals*, y ab eixe fi convida á pendre part en ells als escritors y poetes de aquest antich Rey-

ne, als del Principat de Catalunya, Provença y Mallorques, y de totes aquelles terres ahon nostra materna llengua es parlada ó coneguda.

Pera la qual solemnitat, seguint la costum de llarg temps establerta en tals casos, regirá lo següent

CARTELL

PREMIS ORDINARIS

Flor natural.—Este premi de honor y cortesia será adjudicat á qui resulte ser autor de la mes inspirada composició poética sobre tema que 's deixa al bon gust dels trovadors. Qui l' obtinga se servirá donarlo á la dama de sa elecció, la qual, proclamada *Reina de la festa*, com de antich se acostumava, entregará los restants premis als que guanyats los hajen.

Una joya alegórica de argent.—Otorgada será al autor del mellor estudi históric y crítich sobre la poesia popular valenciana.

Un brot de llorer de argent y or.—Se adjudicará al autor del millor quadro al oli que tinga per asunt un tipo valenciá.

Altres brots de llorer de argent y or.—Se adjudicará al autor del millor bust ó figura de un personaje ilustre valenciá, ab la dimensió de 25 á 30 centímetros.

Una ploma de argent sobredaurada.—Guanyará aquest premi 'l autor de la millor composició musical escrita pera orquesta, sobre motius de tonades valencianes.

PREMIS EXTRAORDINARIS

Una joya de argent ab distints atributs, oferta per la Excmá. Diputació provincial.—Será adjudicat este premi al autor de la millor biografía de un fill insigne de Valencia y juhi crítich de les seues obres, debentse distinguir este treball, no sols per son mérit lliterari, sino per la novetat y valor dels datos que continga. Dita biografía deurá estar escrita en castellá ó traduïda á esta llengua, si se presentara en la valenciana.

Una rosa de argent.—Obsequi del Excm. Ajuntament d' esta ciutat al poeta que millor cante un fet célebre de la historia de Valencia.

Una joya de argent.—Aquest premi, decretat per la Exma. Diputació provincial de Alacant, se donará al que presente la millor colecció de vint ó mes cantars en vers valenciá.

Una escribania artística de bronze.—Guanyará este premi, oferit per la Excmá. Diputació de Castelló, el autor de la millor biografía de un fill ilustre de aquella provincia.

Un brot de llorer de argent.—Se adjudicará esta joya, oferida per la Societat Económica de Amichs del Pais, de esta ciutat, al autor dels millors apunts histórics y crítichs sobre los antichs gremis de Valencia, llur organizació é influencia económica y política.

Un feix d' espigues de argent sobredaurades.—Present de la Societat Valenciana de Agricultura, al autor de la poesia en que millor se cante la bellesa de la vida del camp

Una abella de argent.—Oferta per 'l Ateneu Científich Literari y Artístich, será adjudicada al autor del millor ensaig de ortografía valenciana.

Un brot de jesmil de argent.—Present de la Junta de les Escoles de Artesans, será otorgada al trovador que millor y mes sentidamenti cante á la memoria dels socios fundadors difunts de aquella Junta.

Un brot de olivera de argent.—Li será otorgat este premi, regal del Ateneu-Casino Obrer, al autor dels mes complets apunts biográfichs sobre els obrers valencians, que, durant el present segle, mes se hajen distinguit en llurs respectives industries, aplegant á crear y sostindre fábriques ó tallers de la seua respectiva.

Una joya de argent.—Oferta per la Societat del Circul Valenciá, al autor de la millor memoria sobre l' orige é historia de la antiga *Taula de Valencia*.

Una joya de argent.—Obsequi del M. I. señor president honorari de oquesta Societat, En Vicent Boix, al autor del millor drama en un acte, de costums y de la época del sigle pasat.

Un escut de argent simulant el que usen los religiosos de la Mercé.—Ofert

per lo senyor En Bernat Joseph Escrivá, será otorgat al autor del millor poema llemosí, que verse sobre l'orige y encuentre de la image de la Madona dels Angels, en lo Puig; entenentse dit poema fins la fabricació del convent de religiosos mercenaris, per iniciativa del Pare Fra Pere Nolasco, fundador del institut, y sots la generosa protecció del invicte rey En Janme el Conqueridor. Entre els treballs presentats, será preferit el que mes datos històrics reünixca, y entre estos deurá figurar lo per qué te privilegi de la cura de animes de aquella vila lo comendador de la indicada Ordre.

Una ploma de argent —Present del Excm. Sr. En Joseph Soriano y Placent, al trovador que cante ab mes inspiració á lo carrer de Gracia, commemorant la lluita qu' en éll va tindre lloch en temps de la Germania.

Un capell de argent imitant al de lo Rey Conqueridor.—Aquest premi, ofert per 'l'artiste En Ricart Cester, será otorgat al autor de la millor legenda. en vers, que tinga per objecte alguns dels fets que formen la gloriosa historia d' En Jaume el Conqueridor.

Un palmito artístich.—Ofert per los senyors En Joan B. Bonell y Compañía, se adjudicará al autor de la millor memoria, escrita en valenciá ó castellá sobre el oríge, creiximent y estat actual de la industria palmitera valenciana.

Además dels anteriors premis, pera la concessió dels quals se atendrá no solament al mérit relatiu, sino al absolut, podrán concedirse *accésits*, consistents en *mencions honorífiques*, segons lo resultat del certámen.

Les composicions en que altra cosa no se haja prevengut, deurán ser escrites en antich ó modern llemosí literari de aquest Reyne, del Principat de Catalunya ó les Illes Balears, procurant los autors evitar la influencia de altres llengües estranyes á nostra parla. Totes haurán de ser inédites.

S' endresarán les composicions al President d' esta Societat. plasa del Conde de Casal, 2, avans del mig dia del primer del sobredit Joliol vinent, acompanyada cascuna de un plech tancat, que contindrà lo nom del autor, y durá en lo sobrescrit lo títul y lema corresponent, los quals plechs se cremarán si no resulten premiades les composicions.

La Societat se reserva per un any lo dret de publicar les obres premiades.

Fou escrit y firmat lo present *Cartell* en la Ciutat de Valencia á 26 de Giner de l' any 1880.—*Lo President honorari*, VICENT BOIX.—*Lo President*, TEODOR LLORENTE.—*Lo Secretari general*, FERRAND REIG FLORES.

En aquest número comensem á publicar lo bellíssim estudi de don Joaquim Riera y Bertran, titulat *Rey Cavaller*, premiat en lo certámen celebrat á Valencia en honor del rey D. Jaume 'l Conquistador.

Hem rebut del Sr. D. F. S. de Manresa, 40 rs. pera socorre 'ls jornalers pobres d' aquesta provincia. Rebi en nom dels devalguts lo nostre mes coral agraphiment.

S' ha posat en estudi en lo teatre Romea una pessa en un acte del Sr. D. Eduard Aulés, titolada *Cel rogent*. Está escrita pera 'l primer actor Sr. Goula.

En lo *Círculo de la Juventud Mercantil* ab asistencia de las primeras autoritats, tingué lloch lo 25 del present la reunió inaugural.

Per la tarde 's llegí un ben atinat discurs del president D. Joseph Planas y una memoria del secretari D. Joseph Bonastre, que foren molt aplaudits. La junta obsequiá als invitats ab un esplendit refresch. En la reunió de la nit se llegiren treballs dels Srs. Fayos, Bódria, Masriera, Verdú, Soriano, Matas y aïtres, y en la part musical de dita vetllada hi prengueren part la Srta. Soriano y 'ls senyors Bayona, Miralles, y Pallarés. Molt nos plau veure l'activitat de nostra joventut mercantil, felicitantla per ella y per los nobles propósitos que la animan.

Pera solemnisar lo milenari de la aparició de la Verge de Montserrat, se está organisant en esta ciutat un certámen relligiós. Lo jurat ja constituït lo forman los Srs. Milá y Fontanals, Querol, Quadrado, Roumanille, Canyeté, Rubió y Vidal y Valenciano. Los temas fins are son dos: una oda á la Verge y una llegenda de dita montanya. Dels altres preparatius que s'están fent, ja 'n parlarém per extens á nostres lectors.

S'ha publicat la primera entrega del aplech de pessas catalanas, *Primavera*, lletra y música del Sr. Cuspínera. Prou conegut es lo mérit de dit senyor, perque fem elogi de l'obra. La coberta, obra de D. Enrich Moncerdá, es bellíssima.

Pera 'l certámen científich-artístich-literari de Lleyda s'han ofert: Un brot de llorer de plata al millor poema ú oda sobre la reconquesta de Lleyda per Ramon Berenguer, un brot de lliris de plata á la millor poesia sobre un fet de Lleyda, y un brot de llorer á la millor poesia lírica.

SUMARI

J. RIERA Y BERTRAN.. . . .	Rey Cavaller.	49
JOSEPH PUIGGARÍ.. . . .	Importancia del estudi de las arts históricas.. . . .	61
A. MOLINS Y SIRERA.. . . .	D. Antoni Bergnes de las Casas..	70
FRANCESCH FAYOS.	La dona..	74
R. PICÓ Y CAMPAMAR.	L' amor perduda..	85
J. FRANQUESA Y GOMIS.	Los excursionistas.	87
CARLES PIROZZINI.	Secció de Bellas Arts.	89
	Novas.	93